

**БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ИНСТИТУТ ЗА ДЪРЖАВАТА И ПРАВОТО**

1000 София, ул. "Сердика", № 4, ет. III, тел. 987-49-02, e-mail: ipn_ban@bas.bg

Р Е Ц Е Н З И Я

от проф. д-р Ирена Цонева Илиева

член на научното жури съгласно Заповед № РД-09-79/24.09.2021 г. на проф. Ирена Илиева, Директор на Института за държавата и правото за назначаване на научно жури за провеждане на конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ по

Международно право и международни отношения в област на висше образование ш.3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление ш.3.6. Право

Кандидат Диана Петрова Ковачева

I. Кратки биографични данни

Доц. д-р Диана Ковачева е родена в гр. София. Завършила е Първа английска гимназия, гр. София и право в СУ „Св. Кл. Охридски“. Магистър е по международни отношения – право на ЕС (магистърска програма „Право на ЕС в СУ и Университет Нанси 2). Има следдипломна квалификация „Правна и съдебна система на ЕС“ от Университета Нанси 2. През 2010 г. след успешна защита на дисертационен труд на тема „Създаване на Международния наказателен съд и основни аспекти от неговата юрисдикция“ ѝ е присъдена образователната и научна степен „доктор“ по „Международно право и международни отношения“. От 2016 г. е „доцент“ по Международно право и международни отношения в ИДП

Има специализации по политически мениджмънт от Нов Български университет, по „Международно право и права на човека“ от Абу Академи Турку, Финландия и от Queens College Law School CUNY School of Law, New York.

Била е научен сътрудник в Института за правни науки при БАН, старши експерт в Министерство на правосъдието, преподавател, Изпълнителен директор на Асоциация „Прозрачност без граници“ - националното представителство за България; министър на правосъдието от 30.11.2011г. до 13.03.2013 г.; главен асистент и доцент в Института за държавата и правото при БАН, Заместник омбудсман на Р България, Омбудсман на Р България от 5.09.2020 г. до сега.

II. Общо описание на представените материали

В обявения конкурс кандидатката е представила 7 труда, от които една монография като хабилитационен труд, една монография не като основен хабилитационен труд, една

публикувана книга на базата на защитен дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“, две статии в нереферирани списания с научно рецензиране, една студия, публикувана в научно издание, реферирано и индексирано във Web of Science, SCOPUS, ERIH PLUS и една студия, публикувана в нереферирано списание с научно рецензиране.

Трудовете във връзка с получаване на образователната и научна степен степен „доктор“ и за заемането на академичната длъжност „доцент“ не се включват в представената за конкурса научна продукция.

Кандидатката в конкурса за „професор“ изпълнява националните минимални изисквания съгласно ЗРАСРБ (чл. 2б) и Правилника за приложението му (чл. 1а, ал. 1). По показатели от Група А има 50 т., показатели от Група Б - 100 т., показатели от група В - 100 т., показатели от група Г – 252,5 т., показатели от група Е – 160 т., общо - 662,5 т. от изискуемия национален минимум от 550 т.

Кандидатът доц. Д. Ковачева покрива и надхвърля допълнителните изисквания на БАН съгласно Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в БАН.

Впечатляваща е преподавателската дейност на кандидатката в УНСС, СУ „Св. Кл. Охридски“ и в ПУ „П. Хилендарски“, включително изготвянето на учебни помагала.

Кандидатката изпълнява и надхвърля минималните национални законови изисквания и допълнителните изисквания на БАН.

Научните интереси на доц. д-р Д. Ковачева са в областта на правосубектността в международното право, международното право за защита на правата на човека, международното наказателно право, международното хуманитарно право, международноправните средства за борба с корупцията.

В материята на международното право за защита на правата на човека са представени:

Монографията Националните институции за защита на правата на човека: международноправни стандарти и предизвикателства, Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 2021, 240 стр., С., ISBN: 978-619-245-146-2. Тя изследва въпросите, свързани със създаването и дейността на националните институции за защита на правата на човека. Те са изключително разнообразни и изборът на предмета на монографията представлява сериозно предизвикателство. В Глава Първа авторката е избрала да анализира универсалните стандарти за националните институции, които гарантират тяхната независимост с фокус върху институтцията на Омбудсмана. Представени са регионалните стандарти за независимост на Съвета на Европа и Венецианската комисия.

Глава Втора е посветена на общата характеристика, правен статус, процедура по подаване на жалби, избор, освобождаване и независимост на Европейския омбудсман. Във втората част са представени предизвикателствата пред националните институции за защита на правата на човека.

Глава Трета анализира съда като национална институция за защита на правата на човека в аспекта на универсалните и регионални стандарти за независимост на съдебната власт, етично поведение, независимост на съдиите, както и превантивни средства, надзор и обезщетяване на вреди по Европейската конвенция за правата на човека.

Монографията има научно-приложно значение за практиката и ще допринесе за повишаване на информираността и съответно усъвършенстване на дейността на националните институции за защита на правата на човека.

Статията Защита на правата на човека в ЕС: изостава ли Европейският омбудсман ? *Papers of BAS, Humanities and Social Sciences, Vol. 5, 2018, No. 1* представя критично правния статус на Европейския омбудсман (ЕО) и да разглежда някои от основните ограничения в неговите функции. Посочени са неясната правна уредба, липсата на легална дефиниция на правото на добра администрация, малкият брой на жалби, фактът, че по-голямата част от правата на човека, регламентирани в Хартата на основните права на ЕС, все още остават извън мандата на ЕО. Практически принос на статията е, че поставя въпросът за преразглеждане на функциите на Европейския омбудсман.

Статията Европейски стандарти за независимост и свобода на изразяване на съдебната власт, сп. *De Jure, 2/2018, стр. 195 - 201, ISSN 13142593 (печат), ISSN 2367-8410 (online), (индексирано и реферирано в ERIH PLUS и CEEOL)*. Тя е посветена на въпроси, свързани с нарушаване на независимостта на съдебната власт: когато тя няма право да участва в консултации относно законодателните реформи, които я засягат, и нейната свобода на словото е компрометирана и обичайната практика на критикуване на работата на индивидуалните съдии от страна на представители на изпълнителната власт. Основният извод засяга баланса между властите и че винаги ще има напрежение когато съдебната власт работи ефективно.

Студията в съавторство с доц. Н. Марин Правни проблеми и решения при сътрудничеството между националните омбудсмани в Югоизточна Европа, сп. *Балканистичен форум, 2/2019, стр. 295 – 318, BALKANISTIC FORUM, Балканистичен форум/ Международен университетски семинар за балканистични проучвания и специализации при Югозападен университет "Неофит Рилски" – Благоевград, ISSN 2535-1265 (online), индексирано в Web of Science, SCOPUS, ERIH PLUS*. Тя е посветена на значението на сътрудничеството между омбудсманите в Югоизточна Европа за успешното изпълнение на техните задачи, особено в контекста на съществуващите предизвикателства пред правата на човека с трансгранични елементи. Пречките за ефективното сътрудничество са липсата на общ модел за институциите на омбудсманите, разликата в мандата и функциите и дори разнообразните наименования на тези органи. Поради това от особено значение са международните и европейски стандарти за институциите на омбудсманите: Парижките принципи на ООН и Принципите за защита и насърчаване на институцията на омбудсмана на Венецианската комисия за демокрация чрез право (Венециански принципи).

В материята на международното наказателно право е представена монографията Международният наказателен съд, учредяване и допълваща юрисдикция, на

издателство СУ „Св. Климент Охридски“, С., 2018, 279 с. Тя е публикувана на базата на защитения дисертационен труд на Д. Ковачева за присъждане на образователната и научна степен „доктор“. Посветена е на създаването на първия постоянен Международен наказателен съд, резултат от развитието на института на международната наказателна отговорност на индивида и от усъвършенстването и кодификацията на международното хуманитарно право, временно действащите трибунали и тяхната съдебна практика. Представен е дългият път до приемането и влизането в сила на Римския статут и ключовият проблем за неговата юрисдикция.

В материята на международноправните средства за борба с корупцията е представена студията Проверките за почтеност като част от борбата с корупцията и защитата на правата на човека: европейските стандарти и практиката на Европейския съд за правата на човека, сп. Правна мисъл, кн. 1/2018, с. 59 – 81. Тя е фокусирана върху използването на проверки за почтеност като механизъм за противодействие на корупцията. В контекста на нарушенията на чл. 6 ЕКПЧ е поставен акцент върху използването на операции и агенти под прикритие, провокацията към подкуп, събирането и използването на доказателства. По отношение на чл. 8 ЕКПЧ са разгледани тайното наблюдение, подслушването на телефонни разговори, следенето на кореспонденция на физически и юридически лица, както и следенето с GPS. Специално внимание е отделено на специфичния тест на ЕКПЧ за проверка на намесата в личния живот.

Основният труд, представен в конкурса е монографията „Индивидът в международното право. Правосубектност на физическите лица в контекста на международното право за защита на правата на човека и международното хуманитарно право“, СИЕЛА, С., 2018, ISBN 978-954-28-2710-8, в обем от 414 с. Монографията има за предмет един важен теоретичен, практически и неизследван в българската специализирана международноправна литература въпрос за правосубектността на индивида и мястото му в системата на международното публично право. Изследването сполучливо е концентрирано върху два ключови отрасли на съвременното международно право: международното право за закрила на правата на човека и международното хуманитарно право. Дискурсът е поставен между модерното и класическото, между системата за защита на правата на човека (резултат от Втората световна война) и един от най-старите отрасли на международното право – международното хуманитарно право. Монографията е структурирана в увод, три глави, заключение, използвана литература и индекс.

В увода (10 с.) авторката поставя проблема за правосубектността на индивида в контекста на увеличаването на субектите на международното право, така и на основополагащия въпрос дали той се появява на международната сцена по силата на своите естествени и неотменими права или ги придобива само и доколкото държавите се съгласяват да му предоставят. Още тук Д. Ковачева формулира основната си теза, че международноправното положение на индивида се трансформира до вторичен субект на международното право. Тази авторова постановка се обосновава с глобализацията и бурното развитие на новите технологии. Отбелязва се, че този процес е продължителен.

Ясно са очертани изследователските задачи: да се открият онези аспекти на правосубектността, които превръщат индивида в реален, макар и вторичен субект на международното право; да се утвърди, че този статус е неразривно свързан с развитието на международното право за защита на правата на човека и международното хуманитарно право.

Глава първа (109 с.) е посветена на индивида като субект на международното право. Тя е структурирана в 2 параграфа. Първият е посветен на еволюцията на правната доктрина относно мястото на индивида в международното право. Той логически започва с преглед на теориите за правосубектността. Отправната точка на авторовите разсъждения е всеизвестната теза, че международното право не съдържа изброяване на своите субекти и те динамично изчезват и се появяват нови в резултат от измененията в системата на международните отношения. Направен е преглед на основните дефиниции за „субект на международното право“. Особено внимание е отделено на две от характеристиките на субект на международното право: процесуалната и нормотворческата правоспособност. Обоснован е изводът, че „процесуалната правоспособност не може да се разглежда като най-съществената и определяща характеристика на международната правосубектност на индивида“ (с. 44), както и че „физическите лица не следва да бъдат изключвани от категорията субекти на правото само защото например не могат пряко и самостоятелно да създават международноправни норми“ (с. 54).

Важен въпрос, предмет на изследването е за международната процесуална правосубектност на индивида (още през 1920 г. при създаването на Постоянния съд за международно правосъдие на Обществото на народите). Проследени са идеите на Алберт Лапрадел (началото на 20 в.), Ханс Келзен (1926 г.), Андре Манделшам (1931 г.), Николас Политис (1925 г.), Жорж Сел (1948 г.), по-нови автори като Кейт Парлет. Добросъвестно са представени релевантните изследвания на българските автори – Михаил Геновски, Владимир Кутиков, Петко Радойнов, Нено Неновски, Ирина Мулешкова.

Вторият параграф разглежда проблема за международната правосубектност, по който няма еднозначно доктринално разбиране. След като прави добросъвестен преглед на основните теории за международната правосубектност, Д. Ковачева изследва нейното съдържание. Обосновани са разсъжденията, които я водят до извода, че теорията за пасивния характер на правосубектността на физическите лица може да се приеме само по принцип, но състоянието на международните отношения показва, че „понастоящем физическите лица са активни субекти на международното право в редица негови сфери на действие“ (с. 98). Друг важен въпрос, поставен от авторката е за източника за международната правосубектност на индивида в контекста на връзката с държавата. Основната теза на Д. Ковачева е: „...макар да могат да влияят върху обема на предоставените права, държавите не могат да променят факта, че физическите лица разполагат с международна правосубектност и са субекти на международното право“ (с. 117).

Глава втора (131 с.) има за предмет на изследване същностните елементи на международната правосубектност на физическите лица. Тя логически е структурирана в два параграфа: първият, посветен на международното право за закрила на правата на

човека и международното хуманитарно право като източник на права за физическите лица и втория – на отговорността на индивида по международното право.

Основният извод на Д. Ковачева в изложението относно правата на човека е, че международните договори в тази материя и нормите на обичайното право възлагат на физическите лица пряко индивидуални международни права, на които кореспондират задължения на държавите (с. 156). Някои от правата не могат да бъдат отменени при никакви обстоятелства и те „запълват международната правосубектност на индивида“.

Втората глава сполучливо доказва вече заявените теоретични тези на Д. Ковачева. Анализът показва взаимната връзка и преплитане между международното хуманитарно право и правата на човека, но също ясното диференциране на двата отрасъла. Изложението в тази част е особено полезно за курсовете по международно право във висшите училища, защото двата отрасъла се смесват и често не се разграничават. Авторката изследва въпроса за съотношението между международното хуманитарно и международното право за правата на човека, подкрепено с примери като използването на бойни дроне и неговата законосъобразност от гледна точка на международното право. Направен е разбираем преглед на основните източници на международното право за правата на човека и обосновани изводи, че освен международните договори и международното обичайно право оказва влияние върху статуса на физическите лица (с. 152).

Интересен е параграфът 1.2. озаглавен правата на човека и „други“ права по международното право, например правото на спорт, право на семейно планиране, право на глобализация, право на чиста от корупция среда, право на здравословна околна среда и др.

Частта, посветена на международното хуманитарно право (МХП) е пряко продължение на целенасочените и последователни изследвания на Д. Ковачева в тази материя. И тук са направени обосновани изводи, че съвременното МХП и по-специално Женевските конвенции и Допълнителните протоколи трасират пътя на индивида в международното право (с. 175).

Не е подмината и проблематиката на задълженията на индивида в международното право (подпараграф 1.4. на Глава Втора). Д. Ковачева ясно заявява, че международните задължения на индивида са елемент от неговата международна правосубектност и са силен аргумент, че той е субект на международното право (с. 180).

Параграф 2 на Глава Втора, посветена на отговорността на индивида е приносна. Тя допринася за развитието на международното наказателно право, защото засяга всички важни аспекти: обхват и съдържание на отговорността на физическите лица, както и на нейните източници. Основният извод на Д. Ковачева в тази част е, че „...наказателната отговорност на индивида по международното право е установена като принцип на международното обичайно право“ (с. 239), но и че международните договори могат да възлагат пряко задължение за носене на наказателна отговорност от физически лица.

Виктимизацията не е била достатъчно изследвана, затова правото на жертвата да иска налагане на наказание за престъпление по международното право също е важна част от монографията. (с. 240 и сл.). Реализирането на международната наказателна отговорност на физически лица от националните съдилища представлява съществена част от труда.

Глава трета (118 с.) е посветена на международноправните способности за защита при нарушения на права на физически лица. В параграфа, посветен на дипломатическата

защита на физически лица Д. Ковачева обосновано се ограничава само до онази нейна форма, насочена към собствени граждани, свързана със сезиране на международни съдилища, които не допускат индивида като страна по делото. Обосновано авторката я определя като алтернативен и непряк способ за защита на правата на физически лица за нарушение на техните права в чужбина (с. 269). Изведени са характеристиките на този способ, подкрепени със съдебна практика, представена е работата на Комисията по международно право относно изработването на конвенция за дипломатическа защита. Особен практически интерес представлява частта, в която се разглежда правото на компенсация за претърпени вреди от физическо лице, при упражнявана от държавата дипломатическа защита. Д. Ковачева обосновава, че в тази хипотеза увреденото лице има право на регресен иск срещу държавата. Представена е и противоречивата практика в материята. По въпроса за съдебен контрол върху отказа за осъществяване на дипломатическа защита също е анализирана разнородна практика, която в повечето случаи отхвърля идеята за съществуването на индивидуално право на физическите лица на дипломатическа защита по силата на международното право.

Параграф 2 от Глава Трета анализира правото на защита на физически лица пред международни съдилища и конвенционни органи като ново право и еманципация на индивида от държавата. Разгледано е правото на физически лица да сезират Съда на ЕС за нарушени права. Представени са регионалните системи за защита на правата на човека: европейската, междуамериканската, африканската и отчасти азиатската система в Асоциацията на държавите от Югоизточна Азия. Определен практически интерес представляват и международните искове на физически лица пред национални юрисдикции. Прилагането на практиката на универсалната юрисдикция е илюстрирана с американска юриспруденция. Последни в този параграф са представени конвенционните органи за защита на правата на човека в системата на ООН.

Заклучението съдържа обобщения, оценки, изводи и препоръки. Те са свързани с непрекъснатото разширяване на международната правосубектност на индивида и свързаните с това предизвикателствата пред международното право.

III. Оценка на научните и практически резултати и приноси

В тази част ще посоча само приносите на основния труд, представен в конкурса. Достойнствата на останалите произведения са посочени конкретно в изложението.

Сред общотеоретичните приноси на монографията следва на първо място да посоча избора на предмета на изследване: правния статус на индивида в международното право. Той не е нов, но динамиката на международните отношения и непрестанното „хуманизиране“ на международното право не са довели до преустановяване на интереса и научните дискусии по този въпрос.

Научна новост представлява изясняването на международната правосубектност на индивида в контекста на международното право за защита на правата на човека и международното хуманитарно право. В този смисъл е налице първо подобно изследване в българската специализирана литература.

Изведената още в увода теза, че индивидът е вторичен субект на международното право, въпреки по-ограничен обем на своята правосубектност от държавите, е апробирана и доказана убедително.

Приносна е тезата, че „...международната правосубектност се изразява в правната способност на субектите да бъдат носители на международни права и задължения, без да е необходимо да създава правни норми или да притежава процесуална правоспособност“ (с. 102). Различното конкретно притежаване на права и задължения не отменя качеството на субект на международното право.

Сред общотеоретичните приноси е тезата, че международната правосубектност на физическите лица има комплексен характер и тя може да се изведе както от международния договор, така и от обичайното право и от общите принципи на правото (с. 128-129).

Д. Ковачева може да се определи като ревностен последовател на теорията на естественото право, защото категорично отстоява, че „индивидът е естествен субект на международното право“ (с.156).

Приносна е тезата, че отговорността на индивида не се ограничава само до международната наказателна отговорност, но и до отговорност за неизпълнение на гражданскоправни задължения или на задължения по европейското конкурентно право (с. 214), въпреки че Д. Ковачева изрично е посочила, че това не е предмет на изследване в монографията.

Анализът на международните задължения на индивида като елемент от неговата международна правосубектност представлява силен аргумент, че той е субект на международното право и представлява принос на монографията.

Както посочих в изложените целият Параграф 2 на Глава Втора, посветена на отговорността на индивида е приносен.

Виктимизацията не е била достатъчно изследвана, затова правото на жертвата да иска налагане на наказание за престъпление по международното право също е съществен аргумент за международноправния статус на индивида.

Подробното изследване на процесуалните права на индивида на международно ниво (искове пред международни съдилища, жалби пред конвенционни органи), както и въпросът за използването на дипломатическата защита като механизъм за осигуряване на достъп на физически лица до международни съдилища представлява принос на монографията.

Практически приноси на труда.

- Конкретните източници на международната наказателна отговорност на физически лица са международните договори, международното обичайно право и общите принципи на правото (с. 239-240).

- Правото на жертвата да иска налагане на наказание за престъпление по международното право (§2.3. на Глава Втора) има важни практически приноси. Особено значение има критичния преглед на правата и процесуалните възможности на пострадалия в наказателния процес съгласно българското законодателство (НПК) и приведените данни за предприеманите мерки по осъдителни решения на ЕСПЧ срещу България.
- Формулирането на право на жертвата на ефективно разследване и наказателно преследване за установяване на евентуален извършител и доказване на неговата вина (с. 254 – 255).
- Изводите относно прилагането на международното наказателно право от международните и национални наказателни съдилища директно, независимо дали произтича от международен договор, международен обичай или общи принципи на правото (при спазване на принципа на законоустановеност) (с. 262).
- Анализиранията богата съдебна практика.

Следва да подчертая и някои личностни характеристики на Диана Ковачева. Още при разработването на докторската ѝ дисертация тя прояви способност за самостоятелна научна работа. Рядко се среща такова сполучливо съчетание на качества на изследовател и практик. Заемайки различни отговорни и високи постове, включително понастоящем Омбудсман на Р България, тя успява да задълбочи научните си изследвания и да допринесе за развитието на международноправната доктрина.

IV. Критични бележки и препоръки

Бих отправила една препоръка относно тезата, че съществува „право на правосубектност“ като възможен източник на международната правосубектност. Разсъжденията по този особено интересен въпрос са развити на с. 124 след проследяване на концепцията за естествените права на човека. Бих препоръчала Д. Ковачева да се върне към този проблем и да задълбочи изследването му, което би представлявало нов оригинален принос в българската международноправна литература.

Би могло също да се разшири изследването на регионалните системи за защита на правата на човека, въпреки че те са в процес на развитие.

Бързам да отбележа, че посочените препоръки не са от съществено значение и не се отразяват на качеството на монографичния труд и отличното впечатление от него.

V. Заключение:

Въз основа на представената научна продукция на д-р Диана Ковачева в конкурса може да се направи извод за последователността в изследванията ѝ в материята на международноправния статус на индивида, международното право за защита на правата на човека и международното хуманитарно право. Безспорно доказана е способността ѝ да избира за разработване значими и актуални проблеми с голямо теоретично и практическо значение. В

трудовете на кандидата има оригинални теоретични и приложни приноси, плод на самостоятелна научна работа.

Имайки предвид гореизложеното и на основание чл. 29, ал. 3 от Раздел III на ЗРАСРБ, чл. 60 ППЗРАСРБ и чл. 71 от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и звания и за заемане на академични длъжности в Института за държавата и правото при БАН давам положителна оценка и предлагам доц. д-р Диана Петрова Ковачева да бъде избрана за „професор“ по професионално направление „право“ 3.6., научна специалност „Международно право и международни отношения“

София, 10 ноември 2021 г.

Проф. д-р Ирена Илиева

REVIEW

by Prof. Dr. Irena Tsoneva Ilieva

Member of the Scientific Jury according to Order № RD-09-79 / 24.09.2021 issued by Prof. Irena Ilieva, Director of the Institute of the State and the Law (ISL) for appointment of a scientific jury for conducting a competition for the academic position of "Professor" in International law and international relations in the field of higher education 3. Social, economic and legal sciences, professional field 3.6. Law

Candidate Assoc. prof. Dr. Diana Petrova Kovatcheva

I. Brief biographical data

Assoc. Prof. Dr. Diana Kovatcheva was born in Sofia. She graduated the First English Language School in Sofia. She is a graduate of the Law Faculty of Sofia University "St. Kliment Ohridski". Dr. Kovatcheva holds a Master's degree in International Relations - EU Law (Master's program "EU Law" at Sofia University and the University of Nancy 2, France). Dr. Kovatcheva has a postgraduate qualification in EU Legal and Judicial System from the University of Nancy 2. In 2010, after successfully defending her dissertation on "Establishment of the International Criminal Court and main aspects of its jurisdiction", she was awarded the educational and scientific degree "Doctor in International Law and International Relations". Since 2016 he has been an "Associate Professor" in International Law and International Relations at the Institute for the State and the Law.

Dr. Kovatcheva has specializations in political management from the New Bulgarian University and specialisations in International Law and Human Rights from Abu Academy, Turku, Finland and from Queens College CUNY School of Law, New York.

She was a research fellow at the Institute of Legal Studies at the Bulgarian Academy of Sciences, a senior expert at the Ministry of Justice, a lecturer and Executive Director of Transparency International national chapter in Bulgaria. She was a Minister of Justice since 30.11.2011 until March 13, 2013, Chief Assistant and Associate Professor at the Institute of State and Law at the Bulgarian Academy of Sciences, Deputy Ombudsman of the Republic of Bulgaria and Ombudsman of the Republic of Bulgaria since the 21.05. 2020.

II. General assessment of the presented materials

In the announced competition the candidate presented 7 papers, of which one monograph as a habilitation paper, one monograph which is not presented as a main habilitation paper, one published book, based on a defended dissertation for the educational and scientific degree "Doctor", two articles in unrefereed journals with scientific review, one study published in a scientific journal, referenced and indexed in Web of Science, SCOPUS, ERIH PLUS and one study, published in a non-refereed journal with scientific review.

Works connected to the obtaining the educational and scientific degree "Doctor" and for holding the academic position "Associate Professor" are not included in the scientific production submitted for the competition.

The candidate in the competition fulfils the national minimum requirements according to Law on the development of the academic staff in the Republic of Bulgaria (art. 2b) and the Regulations for its application (art. 1a, para 1). According to indicators from Group A there are 50 points, indicators from Group B - 100 points, indicators from group B - 100 points, indicators from group D - 252.5 points, indicators from group E - 160 points, total - 662.5 points from the required national minimum of 550 points.

The candidate Assoc. Prof. Diana Kovatcheva covers and exceeds the additional requirements of BAS according to the Regulations for the conditions and the order for acquiring scientific degrees and for holding academic positions in BAS.

The teaching activity of the candidate at a number of universities such as the UNWE, Sofia University "St. Kliment Ohridski" and in the Plovdiv university "Paisii Hilendarski", including the preparation of textbooks, are impressive.

It should be noted that the candidate fulfils and exceeds the minimum national legal requirements and the additional requirements of BAS.

The research interests of Assoc. Prof. Dr. Diana Kovatcheva are in the field of legal personality of the individual in international law, the international law for the protection of human rights, international criminal law, international humanitarian law, international legal means to combat corruption.

In the field of international law for the protection of human rights the candidate has presented:

The monograph "The National Institutions for the Protection of Human Rights: International Legal Standards and Challenges", published by the Academic Publishing House "Prof. Marin Drinov", 2021, 240 pages, Sofia, ISBN: 978-619-245-146-2. It examines issues related to the establishment and operation of national human rights institutions. They are extremely diverse and the choice of the subject of the monograph is a serious challenge.

In Chapter One, the author has chosen to analyze the universal standards for national institutions that guarantee their independence with a focus on the institution of the Ombudsman. The regional independence standards of the Council of Europe and the Venice Commission are presented.

Chapter Two deals with the general characteristics, legal status, complaints procedure, election, dismissal and independence of the European Ombudsman. The second part also presents the challenges facing national human rights institutions.

Chapter Three analyzes the issues about the court as a national institution for the protection of human rights, placed in the context of universal and regional standards for the independence of the judiciary, ethical conduct, independence of judges, as well as preventive measures, supervision and compensation under the European Convention on Human Rights.

The monograph has both scientific and applied significance for the practice and will contribute to raising the awareness and respectively improving the activity of the national institutions for protection of human rights.

The article “Protecting human rights in the EU: is the European Ombudsman legging behind?”, published in Papers of BAS, Humanities and Social Sciences, Vol. 5, 2018, no. 1 critically presents the legal status of the European Ombudsman (EO) and considers some of the main limitations in his functions. The ambiguous legal framework, the lack of a legal definition of the right to good administration, the small number of complaints, the fact that most of the human rights regulated in the EU Charter of Fundamental Rights are still outside the EC mandate, are pointed out. The practical contribution of the article is that it raises the issue of reviewing the functions of the European Ombudsman.

The article “European Standards for the Independence and Freedom of Expression of the Judiciary” is published in De Jure Magazine, 2/2018, pp. 195 - 201, ISSN 13142593 (print), ISSN 2367-8410 (online), (indexed and referenced in ERIH PLUS and CEEOL). It focuses on issues related to the violation of the independence of the judiciary: the case when it is not entitled to consult on legislative reforms that affect it, and its freedom of speech is compromised. The article takes into account the usual practice of criticizing the work of individual judges by of representatives of the executive branch which should not be accepted and tolerated. The main conclusion concerns the balance between the powers and that there will always be “creative” tension when the judiciary works effectively.

The study in co-authorship with Assoc. Prof. N. Marin “Legal Problems and Solutions in the Cooperation between the National Ombudsmen in Southeast Europe” is published in the Balkan Forum, 2/2019, pp. 295 - 318, BALKANISTIC FORUM, Balkan Forum / International University Seminar for Balkan Studies and specializations at Southwestern University "Neofit Rilski" - Blagoevgrad, ISSN 2535-1265 (online), indexed in Web of Science, SCOPUS, ERIH

PLUS. It is dedicated to the importance of cooperation between ombudsmen in South East Europe for the successful implementation of their tasks, especially in the context of the existing human rights challenges with cross-border elements. Obstacles to effective cooperation are the lack of a common model for ombuds institutions, the difference in mandate and functions, and even the various names of these bodies. International and European standards for ombuds institutions are therefore of particular importance: the UN Paris Principles and the Principles for the Protection and Promotion of the Ombudsman Institution of the Venice Commission for Democracy through Law (Venice Principles).

In the matter of international criminal law, the monograph “The International Criminal Court, Establishment and Complementary Jurisdiction”, published by Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Sofia, 2018, 279 p. It was published on the basis of the defended dissertation of D. Kovatcheva for awarding the educational and scientific degree “Doctor”. It is dedicated to the establishment of the first permanent International Criminal Court, a result of the development of the institute of international criminal responsibility of the individual and the improvement and codification of international humanitarian law, temporary tribunals and their case law. The long road to the adoption and entry into force of the Rome Statute and the key issue for its complementary jurisdiction are presented.

In the field of international legal means for combating corruption, the candidate has presented the study “Integrity Checks as part of the fight against corruption and the protection of human rights: European standards and the practice of the European Court for Human Rights”, published in Legal Thought Magazine, Vol. 1/2018, pp. 59 - 81. It focuses on the use of integrity checks as a mechanism to combat corruption. In the context of the violations of Art. 6 The ECHR it focuses on the use of undercover operations and agents, the provocation of bribery, the collection and use of evidence. With regard to Art. 8 of the ECHR, the secret surveillance, the wiretapping of telephone conversations, the monitoring of correspondence of individuals and legal entities, as well as the monitoring with GPS. Special attention is paid to the specific test of the ECHR to verify privacy in the context of the protection of the right to personal and family life.

The main work presented in the competition is the monograph “The Individual in International Law. Legal personality of individuals in the context of international law for the protection of human rights and international humanitarian law”, published by CIELA, Sofia, 2018, ISBN 978-954-28-2710-8, in a volume of 414 pages. The monograph is dedicated to an important theoretical, practical and unexplored in the Bulgarian specialized international legal literature issue about the legal personality of the individual and his place in the system of international public law. The study successfully focuses on two key areas of contemporary international law: international human rights law and international humanitarian law. The discourse is placed between the modern and the classical, between the system of protection of human rights (a result of the Second World War) and one of the oldest branches of international law - international

humanitarian law. The monograph is structured in an introduction, three chapters, a conclusion, used literature and an index.

In the Introduction (10 p.) the author raises the problem of the legal personality of the individual in the context of the increase of the number of the subjects of international law, as well as the fundamental question whether individual appears on the international scene by virtue of his natural and inalienable rights or the states agree to provide it. It is here that D. Kovatcheva formulates her main thesis that the international legal position of the individual is transformed into a secondary subject of international law. This author's statement is justified by the globalization and the rapid development of new technologies. It is noted that this process is extremely long.

The research tasks are clearly outlined: to highlight those aspects of the legal personality that make the individual a real, albeit secondary subject of international law; to affirm that this status is inextricably linked to the development of international human rights law and international humanitarian law.

Chapter one (109 p.) is devoted to the individual as a subject of international law. It is structured in 2 paragraphs. The first is devoted to the evolution of legal doctrine regarding the place of the individual in international law. It logically begins with a review of the theories of legal personality. The starting point of the author's reasoning is the well-known thesis that international law does not contain a list of its subjects and they dynamically disappear and new ones appear as a result of changes in the system of international relations. An overview of the basic definitions of "subject of international law" has been made. Particular attention is paid to two of the characteristics of the subject of international law: procedural and rule-making capacity. The author substantiated the conclusion that "procedural legal capacity cannot be considered as the most essential and determining characteristic of the international legal personality of the individual" (p. 44), and that "natural persons should not be excluded from the category of subjects of law only because for example, they cannot directly and independently create norms of international law" (p. 54).

An important issue, subject of the study, is the international procedural legal personality of the individual (established as early as 1920 with the establishment of the Permanent Court of International Justice of the League of Nations). The ideas of Albert Lapradel (early 20th century), Hans Kelsen (1926), Andre Mandelstam (1931), Nicholas Politis (1925), Georges Sell (1948) are presented, newer authors, like Kate Parlett, are traced as well. The relevant researches of the Bulgarian authors - Mihail Genovski, Vladimir Kutikov, Petko Radoynov, Neno Nenovski, Irina Muleshkova are presented in good faith.

The second paragraph deals with the problem of international legal personality, on which there is no unambiguous doctrinal understanding. After making a conscientious review of the basic

theories of international legal personality, D. Kovatcheva examines its content. The reasoning that leads her to the conclusion that the theory of the passive nature of the legal personality of individuals can be accepted only in principle, but the state of international relations shows that "currently individuals are active subjects of international law in a number of its areas. of action"(p. 98). Another important question posed by the author is about the source of the international legal personality of the individual in the context of the relationship with the state. D. Kovatcheva's main thesis is: "... although they can influence the scope of the granted rights, states cannot change the fact that individuals have international legal personality and are subjects of international law" (p. 117).

Chapter two (131 p.) deals with the essential elements of the international legal personality of individuals. It is logically structured in two paragraphs: the first, devoted to international human rights law and international humanitarian law as a source of rights for individuals, and the second, dedicate to the individual's responsibility under international law.

D. Kovatcheva's main conclusion in the exposition on human rights is that international treaties in this matter and the norms of customary law directly assign individuals with individual international rights, to which correspond the obligations of states (p. 156). Some of the rights cannot be revoked under any circumstances and they "compact the substance of the international legal personality of the individual".

The Second chapter successfully proves the already stated theoretical theses of Diana Kovatcheva. The analysis shows the interrelationship and intertwining between international humanitarian law and human rights, but also the clear differentiation between the two sectors. The presentation in this section is particularly useful for international law courses in higher education, because the two branches are mixed and often indistinguishable. The author explores the question of the relationship between international humanitarian and international human rights law, supported by examples such as the use of drones and its legality from the point of view of international law. An understandable review of the main sources of international human rights law has been made and substantiated conclusions that, in addition to international treaties, customary international law also has an impact on the status of individuals (p. 152).

Paragraph 1.2 is very interesting – it is entitled “Human rights and "other" rights under international law”, and focuses on such rights as the right to sport, the right to family planning, the right to globalization, the right to a clean environment, the right to a healthy environment, and others.

The part,dedicated to international humanitarian law (IHL), is a direct continuation of the purposeful and consistent research of Diana Kovatcheva in this matter. Here, too, reasonable conclusions have been drawn that modern IHL, and in particular the Geneva Conventions and Additional Protocols, trace the path of the individual to international law (p. 175).

It should be noted that the issue of the individual's obligations in international law has not been overlooked either (subparagraph 1.4 of Chapter Two). Diana Kovatcheva clearly states that the international obligations of the individual are an element of his international legal personality and are a strong argument that he is a subject of international law (p. 180).

Paragraph 2 of Chapter Two, devoted to the responsibility of the individual, is contributory. It contributes to the development of international criminal law because it affects all important aspects: the scope and content of the responsibility of individuals, as well as its sources. Dr. Kovatcheva's main conclusion in this part is that "... the criminal responsibility of the individual under international law is established as a principle of customary international law" (p. 239), but also that international treaties may impose a direct obligation to bear of criminal liability by individuals.

Victimization has not been sufficiently studied, so the victim's right to seek punishment for a crime under international law is also an important part of the monograph. (p. 240 et seq.). The implementation of international criminal liability of individuals by national courts is an essential part of the work.

Chapter three (p. 118) is devoted to international legal remedies for violations of the rights of individuals. In the paragraph dedicated to the diplomatic protection of individuals, D. Kovatcheva justifiably limits herself only to that form of it, aimed at her own citizens, related to referral to international courts, which do not allow the individual as a party to the case. The author justifiably defines it as an alternative and indirect way to protect the rights of individuals for violation of their rights abroad (p. 269). The characteristics of this method are presented, supported by case law, the work of the Committee on International Law on the elaboration of a convention for diplomatic protection is presented. Of particular practical interest is the part dealing with the right to compensation for damages suffered by a natural person in the exercise of diplomatic protection by the State. Dr. Kovatcheva substantiates that in this case the injured person has the right to recourse against the state. The contradictory practice in the matter is also presented. On the issue of judicial control over the refusal to provide diplomatic protection, a diverse practice has also been analyzed, which in most cases rejects the idea of the existence of an individual right of individuals to diplomatic protection under international law.

Paragraph 2 of Chapter Three analyzes the right to protection of individuals before international courts and conventional bodies as a new right and an example of emancipation of the individual by the state. The right of individuals to refer violations of their rights to the Court of Justice has been examined. The regional systems for protection of human rights are presented: the European, inter-American, African and partly Asian system in the Association of Southeast Asian Nations. International claims of individuals before national courts are also of some practical interest. The application of the practice of universal jurisdiction is illustrated by American jurisprudence. The

last in this paragraph are the conventional bodies for the protection of human rights in the UN system.

The conclusion contains summaries, assessments, conclusions and recommendations. They are related to the continuous expansion of the international legal personality of the individual and the related challenges to international law.

III. Evaluation of the scientific and practical results and contributions

In this part I shall indicate only the contributions of the main work, presented in the competition. The merits of the other works are specifically mentioned in the exhibition.

Among the general theoretical contributions of the monograph I should first of all point out the choice of the subject of research: the legal status of the individual in international law. It is not new, but the dynamics of international relations and the constant "humanization" of international law have not led to a cessation of interest and scientific discussions on this issue.

A scientific novelty is the clarification of the international legal personality of the individual in the context of international law for the protection of human rights and international humanitarian law. In this sense, there is the first such study in the Bulgarian specialized literature.

The thesis that the individual is a secondary subject of international law, despite the more limited scope of his legal personality than the states, stated in the introduction, has been tested and convincingly proved.

It is argued that "... international legal personality is expressed in the legal capacity of subjects to be holders of international rights and obligations, without the need to create legal norms or to have procedural legal capacity" (p. 102). The different specific possession of rights and obligations does not abolish the quality of a subject of international law.

Among the general theoretical contributions is the thesis that the international legal personality of individuals has a complex character and it can be derived both from an international treaty, from customary law and from the general principles of law (pp. 128-129).

Diana Kovatcheva can be defined as a zealous follower of the theory of natural law, because she categorically insists that "the individual is a natural subject of international law" (p. 156).

It is argued that the responsibility of the individual is not limited only to international criminal liability, but also to liability for failure to comply with civil law obligations or obligations under European competition law (p. 214), although D. Kovatcheva has explicitly stated that this is not the subject of study in the monograph.

The analysis of the international obligations of the individual as an element of his international legal personality is a strong argument that he is a subject of international law and is a scientific contribution to the monograph.

As I have pointed out in the above, the entire Paragraph 2 of Chapter Two, dedicated to the responsibility of the individual, can be considered as a scientific contribution.

Victimization has not been sufficiently studied, so the victim's right to seek punishment for a crime under international law is also an essential argument for the individual's international legal status.

The detailed study of the procedural rights of the individual at the international level (claims before international courts, appeals before conventional bodies), as well as the issue of using diplomatic protection as a mechanism for ensuring access of individuals to international courts is a scientific contribution of the monograph.

Practical contributions of the monograph:

- The specific sources of international criminal liability of individuals are international treaties, customary international law and general principles of law (pp. 239-240).
- The victim's right to seek punishment for a crime under international law (§2.3 of Chapter Two) has important practical contributions. Of particular importance is the critical review of the rights and procedural capabilities of the victim in criminal proceedings under Bulgarian law (CPC) and the data provided on the measures taken to convict the ECtHR against Bulgaria.
- The formulation of the victim's right to an effective investigation and prosecution to identify a possible perpetrator and prove his guilt (pp. 254 - 255).
- Conclusions on the application of international criminal law by international and national criminal courts directly, whether arising from an international treaty, international custom or general principles of law (subject to the principle of legality) (p. 262).
- The analyzed abundant case law.

I should also emphasize some personal characteristics of Diana Kovatcheva. In the course of the development of her doctoral dissertation she showed the ability for independent scientific work. It is rare to find such a successful combination of qualities of a researcher and a practitioner. Occupying various responsible and high level public positions, including the current - Ombudsman of the Republic of Bulgaria, she has managed to deepen her research and contribute to the development of international legal doctrine.

IV. Critical remarks and recommendations

I would make a recommendation on the thesis that there is a "right to legal personality" as a possible source of international legal personality. Reflections on this particularly interesting issue are developed on p. 124 after following the concept of natural human rights. I would recommend Diana Kovatcheva to return to this problem and to deepen its research, which would be a new original contribution to the Bulgarian international legal literature.

The study of regional human rights protection systems could also be expanded, although they are under development.

I hasten to point out that these recommendations are not essential and do not affect the quality of the monograph and the excellent impression of it.

V. Conclusion

Based on the presented scientific production of Dr. Diana Kovatcheva in the competition, a conclusion can be made about the consistency of her research in the field of international legal status of the individual, international law for the protection of human rights and international humanitarian law. Undoubtedly, her ability to choose for development significant and topical problems of great theoretical and practical significance has been proven. In the works of the candidate there are original theoretical and applied scientific contributions, the result of independent scientific work.

Having in mind the above and on the grounds of Art. 29, para. 3 of Section III of Law on the Development of the Academic Staff in Republic of Bulgaria, Art. 60 of the Regulations for its implementation and Art. 71 of the Regulations on the terms and conditions for acquiring scientific degrees and titles and for holding academic positions at the Institute of the State and the Law at BAS, I give a positive assessment and propose that Assoc. Prof. Dr. Diana Petrova Kovatcheva be elected "professor" in the professional direction 3.6. "Law", scientific specialty "International Law and International Relations".

Sofia, November 10, 2021

Prof. Dr. Irena Ilieva